

Beslut

Datum 2024-06-12

Dnr 2023:8098

Sida 1 (19)

Beslut

**efter kvalitetsgranskning av högstadiets undervisning om
kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer vid
Ytterbyskolan 1 i Kungälv kommun**

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19–20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Ytterbyskolan 1 avseende undervisningens kvalitet utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

Granskningens syfte är att granska kvaliteten i de utvalda skolornas undervisning utifrån valda delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. Granskningen omfattar skolornas arbete med att bland annat förebygga och bemöta intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism, homo- och transfobi samt hedersrelaterat våld och förtryck. Samtliga ämnen i högstadiet ingår i granskningen.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen (se bilaga 1). Om Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete behövs för att höja verksamhetens kvalitet inom något område anges ett utvecklingsområde. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då också av huvudmannen. I bilaga 2 återfinns granskningens författningsstöd.

Skolinspektionen besökte Ytterbyskolan 1 den 17 april 2024. Besöket genomfördes av utredarna Robert Östberg och Sara Lidegran.

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Bedömningarna i detta beslut grundar sig på:

- två gruppintervjuer med elever
- två gruppintervjuer med lärare
- en intervju med rektorn
- dokument som begärts in från huvudmannen och skolan.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för faktakontroll.

De samlade iakttagelserna från de skolor som har ingått i granskningen kommer att presenteras i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. Rapporten är planerad att publiceras våren 2025 och utgör en del av Skolinspektionens regeringsuppdrag om att granska skolornas arbete med det nya kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

Beslut

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

Ytterbyskolan 1 i Kungälv kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer **i låg utsträckning** utformas för att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Rektorn behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande delar:

- utforma undervisningen inom kunskapsområdet så att alla elever får en helhetsbild och möjlighet till fördjupning i lärandet
- arbeta med inslag i undervisningen som ger eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till hedersproblematik samt inslag som utvecklar ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

Ytterbyskolan 1 i Kungälv kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer **i låg utsträckning** utformas för att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter.

Rektorn behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande delar:

- arbeta aktivt med strategier för ett tillitsfullt klassrumsklimat
- integrera frågor om intolerans, destruktiva jargonger och normer i undervisningen

Uppföljning

Huvudmannen ska senast **den 15 januari 2025** redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till

[kvalitetsgranskningarsthlm@skolinspektionen.se](mailto: kvalitetsgranskningarsthlm@skolinspektionen.se) Hänvisa till

Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 2023:8098) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömning

Sammanfattning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i låg utsträckning utformas för att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Granskningen av återkommande, aktuell och fördjupad undervisning visar att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer är aktuell samt återkommande i flera ämnen men att möjligheten till fördjupning inom kunskapsområdet är begränsad. Vidare framgår att besök av externa aktörer som ungdomsmottagningen är fristående inslag som inte kopplas samman med undervisningen om kunskapsområdet.

Granskningen av ämnesintegrerad undervisning visar att sexualitet, samtycke och relationer tas upp i flera olika ämnen samt att lärare arbetar aktivt med frågorna men att det saknas en helhetsbild. Lärarna samverkar inte på ett organiserat eller strukturerat sätt med varandra, vilket gör att det saknas en medvetenhet kring hur undervisningen kan fördjupa eller bredda kunskapsområdet.

Granskningen av kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut visar att lärarna arbetar medvetet för att låta eleverna undersöka olika föreställningar om vad som är manligt och kvinnligt samt hur föreställningarna kan påverka människors livsvillkor. Lärarna arbetar också medvetet med vikten av samtycke. Undervisningen ger eleverna i begränsad utsträckning möjligheter att utveckla kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck samt ett kritiskt förhållningssätt till framställningar av relationer och sexualitet i olika medier däribland pornografi.

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i låg utsträckning utformas för att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter.

Granskningen av ett öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat visar att undervisningen innehåller vissa aktiva insatser för att främja ett öppet och tryggt klassrumsklimat där flickor och pojkar vill och vågar samtala, men att det finns tillfällen när samtalsklimatet är begränsande. Undervisningen är normmedveten men det finns tillfällen när de främjande insatserna inte räcker till och samtalsklimatet blir begränsande.

Granskningen av bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger visar att det finns tillvägagångssätt för att bemöta utspel och uttryck för intolerans och destruktiva normer, men att lärarna inte fördjupar värdegrundsfrågorna i undervisningen tillsammans med eleverna.

Granskningen av elevdelaktighet visar att eleverna blir delaktiga i planering, genomförande och utvärdering av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer.

Nedan framgår vad som ligger till grund för Skolinspektionens bedömning inom respektive område.

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

Här bedöms:

- Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning
- Ämnesintegrerad undervisning
- Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning

Undervisningen är aktuell och återkommande men möjligheten till fördjupning är begränsad

Granskningen visar att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer är aktuell samt återkommande men erbjuder i begränsad utsträckning möjligheter till fördjupning.

Av intervjuer med elever och lärare framgår att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer är ett återkommande inslag under alla år på högstadiet. Lärarna uppger att undervisningen har sin tyngdpunkt under en period i årskurs 8 i biologi men att delar av kunskapsområdet återkommer under hela högstadietiden. Lärare i ämnena engelska, svenska och svenska som andra språk kan exempelvis berätta hur eleverna i samtliga årskurser tar del av skönlitterära texter med teman så som relationer och sexuell identitet. Vidare berättar lärare i de samhällsorienterande ämnena att bland annat olika perspektiv rörande makt och kön återkommer i undervisningen.

Lärarna uppger i intervjuerna att de aktualiserar innehållet i undervisningen och att de har anpassat sin undervisning utifrån de nya skrivningarna i läroplanen (Lgr22). Exempelvis har begreppet samtycke fått en mer framträdande betydelse i undervisningen. Även aktuella händelser ges utrymme, exempelvis när eleverna arbetar med den nya samtyckeslagen i relation till metoo-rörelsen eller förändringar som sker gällande abortlagstiftningen i USA.

Samtidigt framkommer i intervjuerna med lärare och elever att det finns svårigheter att anpassa innehållet till rätt kunskapsnivå. Framför allt lärarna men även elever beskriver att det är en stor variation i erfarenheter och förkunskaper hos eleverna i klasserna vilket gör det svårt att möta samtliga elever på rätt kunskapsnivå i undervisningen. Enligt eleverna är undervisningen faktabaserad och det är mer repetition än fördjupning. Flickorna uppger i intervju att de saknar

utrymme samt möjlighet att samtala och reflektera om kunskapsområdet på ett fördjupat sätt, exempelvis om hur en bra och trygg relation kan vara.

Lärarna uppger i intervjuerna att de använder olika metoder för att fånga upp elevernas tankar och ta reda på elevernas förkunskaper, exempelvis finns en frågelåda där eleverna får lämna sina egna frågor. Eleverna bekräftar att lärarna stämmer av med eleverna vad de redan kan.

I intervjuerna med elever och lärare framgår att samtliga elever bjuds in till ett besök på kommunens ungdomsmottagning. Eleverna beskriver besöket bland annat som ett forum där de kan ställa egna frågor. Elever och lärare uppger dock att besöket inte i någon större utsträckning är kopplat till undervisningen i övrigt, utan sker som ett fristående inslag. Det framgår också att lärarna har vaga uppfattningar om innehållet i informationen då ungdomsmottagningen inte vill att lärare ska följa med på besöket.

Ämnesintegrerad undervisning

Sexualitet, samtycke och relationer tas upp i flera ämnen men samarbetet mellan ämnena är begränsat

Granskningen visar att flera lärare i olika ämnen arbetar aktivt med undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer. Det finns däremot inget systematiskt arbete på skolan för att synliggöra hur olika perspektiv på kunskapsområdet hänger ihop.

Samhällskunskap, religion, biologi, svenska, svenska som andraspråk, engelska, tyska och musik är exempel på ämnen där lärarna arbetar med innehåll kopplat till kunskapsområdet. Däremot framgår av intervjuerna med lärarna att samarbetet över ämnesgränserna inom kunskapsområdet sker i begränsad utsträckning. Lärarna uppger att lärarna i naturorienterande och samhällsorienterande ämnen brukar meddela övriga lärare när kunskapsområdet infaller, vilket möjliggör för andra att planera in moment i sin undervisning. Rektorn beskriver att lärarna undervisar om sexualitet, samtycke och relationer på eget initiativ och att det inte alltid är samordnat med andra lärare. Rektorn berättar vidare att det inte finns någon övergripande plan för undervisningen om kunskapsområdet och att lärarnas arbete inte är organiserat på skolnivå. Rektorn och lärarna uppger att sexualitet, samtycke och relationer ingår i den temavecka som skolan anordnar varje år, men eleverna beskriver att temaveckan främst har berört frågor om våld, mobbning och rasism och att sexualitet, samtycke och relationer inte ingått i något skolövergripande arbete.

Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut**Undervisningen ger möjligheter att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön. Däremot sällan till hedersproblematik och hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang**

Granskningen visar att lärarna arbetar för att ge eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön. Däremot visar granskningen att maktstrukturer till hedersrelaterat våld och förtryck inte kritiskt granskas. Undervisningen ger inte heller eleverna möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.

Lärare i samhällskunskap, religion, historia, biologi, svenska, svenska som andraspråk och musik kan ge flera beskrivningar på inslag i undervisningen om mäns respektive kvinnors olika livsvillkor. Flera lärare tar bland annat upp hur könsrollerna har förändrats genom historien, hur manligt och kvinnligt språk skiljer sig samt olika perspektiv på makt utifrån kön. Eleverna beskriver i intervjuerna att de har gjort uppgifter kring föreställningar om manligt och kvinnligt. Vidare framgår att undervisningen i liten omfattning behandlar maktstrukturer kopplade till hedersrelaterat våld och förtryck. Några elever uppger att de inte pratat om hedersrelaterat våld alls och några elever uppger att de arbetat i mindre skala med området. Lärarna beskriver i intervjuerna enstaka inslag av temat men inget genomgående arbete. En lärare beskriver hur hen medvetet är försiktig med att adressera hedersrelaterat våld och förtryck och hur det istället kan vävas in i teman om annat våld. Lärare uppger att undervisningen om hedersrelaterat våld och förtryck går att utveckla på skolan. Vidare uppger rektorn att några lärare tar upp frågor om pornografi i sin undervisning men eleverna berättar att de i begränsad utsträckning kritiskt fått granska hur sexualitet framställs i medier, bland annat pornografi. Några elever berättar att de sett en kortfilm om mediernas roll men att det annars inte är något lärarna lägger vikt vid.

Undervisningen bidrar till att utveckla förmågan att leva sig in i och förstå andra människors situation och erfarenheter samt betydelsen av samtycke

Granskningen visar att undervisningen omfattar samtycke och relationer. I intervjuer med lärare framkommer att eleverna får arbeta med andra personers situation och erfarenheter utifrån exempelvis filmer, historiska personer, skönlitterära texter och frågespalter. Undervisningen innehåller enligt lärarna främjande inslag, med möjlighet att reflektera över vänskap, hur det är att vara kär och glädjen i trygga relationer som bygger på respekt. Skolinspektionen har tagit del av lektionsunderlag i exempelvis ämnet svenska där eleverna läser en roman och därefter reflekterar och diskuterar om relationer i olika perspektiv. Både lärare och elever uppger att vikten av samtycke finns med i undervisningen.

Exempelvis diskuteras innebörden av begreppet samtycke och det juridiska perspektivet behandlas. En lärare beskriver också hur hen ger samtycke en vidare innebörd, så som när kompisar ska vara överens om ett visst agerande mot varandra.

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

Här bedöms:

- Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat
- Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger
- Elevdelaktighet

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Det saknas strategier i undervisningen för att alla elever oavsett kön ska kunna reflektera och samtala

Granskningen visar att undervisningen innehåller vissa aktiva insatser för att främja ett öppet och tryggt klassrumsklimat där flickor och pojkar vill och vågar samtala, men att det finns tillfällen när samtalsklimatet är begränsande.

Av intervjuerna med lärarna framkommer att lärarna klargör skillnaden för eleverna mellan rätten att uttrycka åsikter och att vara elak. Lärarna beskriver klassrummet som en plats där eleverna ska kunna möta en mångfald av åsikter och att det ska vara okej att ha en egen uppfattning. Lärarna använder sig av olika metoder för att främja ett öppet klassrumsklimat, exempelvis att sätta upp regler för debatter innan de börjar. Lärarna berättar att de också delar upp klasserna i mindre samtalsgrupper i syfte att skapa ett bättre samtalsklimat.

Vidare framgår av intervjuer med elever och lärare att de strategier som lärarna har för att skapa ett tillitsfullt samtalsklimat med en god stämning mellan eleverna i klassrummet inte är tillräckliga. Enligt intervjuade elever och lärare är det ibland svårt att skapa bra diskussioner i klassrummet, speciellt när det finns skillnader i åsikter mellan eleverna. Elever berättar att vissa elever kan börja skratta när klassen ska prata om känsligare frågor. Flickorna och pojkarna i intervjuerna beskriver upplevelsen av undervisningen på olika sätt. Flickorna uppger att de inte kan samtala och reflektera i tillräcklig utsträckning. Flickorna uppger också att de inte alltid är trygga att delta när undervisningen berör känsligare frågor.

Lärare och elever beskriver att det finns tillfällen när elever kränker varandra och att klassrumsklimatet ibland begränsar vad som är möjligt att ta upp inom ämnet sexualitet, samtycke och relationer. Några elever berättar att elever kan yttra kommentarer som de upplever som kränkande. En elev uppger att det finns vissa elever som skulle säga nedsättande ord vid exempelvis samtal om andra kön än de biologiska. Flera lärare uppger att det inträffar att de väljer att inte ta upp vissa frågor för att samtalsklimatet inte är tillräckligt gynnsamt. En lärare berättar att hen har analyserat skolans trygghetsenkät och resultatet visar att det finns elever på skolan vars normbrytande identitet gör att de får höra negativa kommentarer från andra elever. Även rektorn uppger att hen vet om att det sker kränkningar utifrån sexuell läggning. Rektorn berättar att hen ser allvarligt på detta och att hen arbetar med frågan tillsammans med elevhälsoteamet. Rektorn har initierat en omorganisation på skolan men har ännu inte kopplat problem som identifierats i skolans övergripande arbete till undervisningen. Rektorn beskriver i intervju vikten av att arbeta på en organisatorisk nivå med ett tryggt klassrum. Skolinspektionen har tagit del av skolans systematiska kvalitetsarbete för 2024 och ett fokusområde i kvalitetsarbetet berör arbetet med klassrumsklimatet.

Undervisningen synliggör och utmanar normer

Granskningen visar att lärarna synliggör och utmanar begränsande normer om sexualitet, samtycke och relationer. Lärarna och eleverna beskriver undervisningen som normmedveten och att kön behandlas i ett bredare perspektiv. Lärare kan ge exempel från flera ämnen så som biologi, samhällskunskap, svenska som andraspråk och svenska där eleverna får reflektera över hur normer som rör könsroller, könsidentitet och sexuell läggning kan påverka och begränsa människors handlingsutrymme. Skolinspektionen har tagit del av lektionsunderlag som bland annat behandlar frågor om HBTQI (ett samlingsbegrepp som innefattar homo- och bisexuella, transpersoner, queera personer och personer med intersexvariation) och elever bekräftar i intervju att de har tagit del av materialet. En lärare berättar att hen tar upp hur könsnormer skapat olika villkor för olika grupper i ett historiskt perspektiv. En lärare uppger att hen medvetet väljer bilder i undervisningen som avviker från normen. I ämnet musik har eleverna fått undervisning om mänskliga rättigheter utifrån musikhistorien, däribland könsperspektivet. En lärare beskriver hur hen i undervisningen normmedvetet tydliggör biologiska likheter mellan män och kvinnor. Lärare beskriver också hur de genom eget agerande strävar efter att uppmärksamma eleverna på normer och utmana uppfattningar, exempelvis kring utseende och könsroller.

Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger

Uttryck för intolerans problematiseras inte alltid i undervisningen

Granskningen visar att det finns tillvägagångssätt för att bemöta utspel och uttryck för intolerans och destruktiva normer, men att lärarna inte fördjupar värdegrundsfrågorna i undervisningen tillsammans med eleverna.

Lärarna uppger att skolans personal är aktiva och tar samtal med eleverna och att de inte drar sig för att gå in i svåra samtal. Lärarna berättar att de ingriper när något händer i klassrummet och att det är viktigt att markera, men att det samtidigt måste råda åsikts- och yttrandefrihet. Lärarna beskriver att de strävar efter öppenhet men markerar när någon elev går för långt. Lärarna beskriver att de också vill att tillrättavisningarna sker respektfullt och riktar sig till de elever som det berör. En lärare uppger att hen föredrar att ta samtalet med eleven efter lektionen när eleven är på väg ut från klassrummet. Elever, lärare och rektorn uppger att om någon elev uttrycker sig kränkande i klassrummet så får det konsekvenser. En elev beskriver att lärare exempelvis reagerar och ringer hem om en elev uttrycker något som kan betraktas som kränkande. Däremot framgår att aktuella frågor som rör intolerans, destruktiva jargonger och normer inte fördjupas i undervisningen. Sådana frågor knyts inte an till undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer, utan sker snarare genom åtgärdande insatser i vissa klasser eller på mentorstid.

Elevdelaktighet

Undervisningen utgår från elevernas frågor, perspektiv och delaktighet

Granskningen visar att lärarna ger eleverna möjligheter att tycka till om planering och genomförande samt delta i utvärdering av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer.

Av intervjuerna med lärarna framkommer flera tillfällen där eleverna är delaktiga i undervisningen. Lärare beskriver i intervju att sexualitet, samtycke och relationer är det område där eleverna har störst möjlighet att vara med och påverka. Lärarna tar del av elevernas frågor och utvärderingar för att fånga upp elevernas kunskapsnivå och önskemål. Vissa lärare arbetar också med tankekartor för att inventera vad eleverna vill arbeta med. En lärare berättar att hen går igenom planeringen av undervisningen och ger sedan eleverna möjligheten att skriftligt lägga till önskemål. En annan lärare beskriver hur hen ibland väljer att lämna över beslutet till eleverna hur de ska gå vidare med arbetet inom kunskapsområdet.

Identifierade utvecklingsområden

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att undervisningen behöver utvecklas inom området enligt följande:

- utforma undervisningen inom kunskapsområdet så att alla elever får en helhetsbild och möjlighet till fördjupning i lärandet

Läroplanen anger att rektorn har ett särskilt ansvar för att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen. I läroplanen framgår det även att rektorn har ett särskilt ansvar för att undervisningen i olika ämnesområden samordnas så att eleverna får möjlighet att uppfatta större kunskapsområden som en helhet.¹ Läroplanen anger också att läraren ska ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen. Läraren ska också organisera och genomföra arbetet så att eleven får möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang samt får möjligheter att arbeta ämnesövergripande.²

Av granskningen framkommer att undervisningen inom sexualitet, samtycke och relationer är aktuell samt återkommande i flera ämnen men att möjligheten till fördjupning inom kunskapsområdet är begränsad. Lärare arbetar visserligen aktivt med frågorna men samverkar inte på ett organiserat eller strukturerat sätt med varandra, vilket gör att det saknas en helhetsbild och en medvetenhet kring hur undervisningen kan fördjupa eller bredda kunskapsområdet. När skolan bjuder in externa aktörer som exempelvis ungdomsmottagningen integreras detta inte i undervisningen i syfte att fördjupa undervisningen. Genom att lärarna samverkar och har kännedom om vad andra lärare undervisar om och förhåller sig till det kan de närma sig kunskapsområdet tillsammans med kollegor och skapa en helhet för eleverna och ge dem möjlighet till fördjupning i ämnet.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ger lärarna förutsättningar att samordna olika ämnesområden så att eleverna får möjlighet att uppfatta större kunskapsområden som helhet i undervisningen. Skolverket har material som kan användas i detta [Skolverket Stöd-i-arbetet/sexualitet-samtycke-och-relationer-i-undervisningen](#)

¹ Lgr22, avsnitt 2.8 *Rektorns ansvar*.

² Lgr 22, avsnitt 2.2 *Kunskaper Riktlinjer*.

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att undervisningen behöver utvecklas inom området enligt följande:

- arbeta med inslag i undervisningen som ger eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till hedersproblematik samt inslag som utvecklar ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier

Läroplanen anger att skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för egna och andras rättigheter och förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.³

Av granskningen framgår att undervisningen i begränsad utsträckning ger eleverna möjligheter att få kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck. Vidare framgår att undervisningen inte ger eleverna möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till framställningar av relationer och sexualitet i olika medier i olika sammanhang, bland annat i pornografi. En undervisning av hög kvalitet om dessa kunskapsområden kan bidra till främjande arbete mot våld i ungas partnerrelationer.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ger lärare förutsättningar att utveckla undervisningen så att ett kritiskt förhållningssätt integreras i undervisningen om kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. Arbetet med att motverka hedersrelaterat våld och förtryck behöver ske systematiskt och vara en del av skolans jämställdhetsarbete. För att lärarna både ska kunna upptäcka utsatthet hos eleverna och behandla frågorna i undervisningen behöver lärarna ha kunskaper inom området. Skolverket har material som kan användas i detta, se [Skolverket Stöd-i-arbetet Sexualitet samtycke och relationer](#) och [Skolverket Publikationsserier 2021 hedersrelaterat våld och förtryck](#)

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att undervisningen behöver utvecklas inom följande:

- arbeta aktivt med strategier för ett tillitsfullt klassrumsklimat

I läroplanen anges att läraren ska öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem. Läraren ska planera och genomföra

³ Lgr 22, avsnitt 1 *Skolans värdegrund och uppdrag Skolans uppdrag*.

undervisningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet. Läraren ska också uppmärksamma och i samråd med övrig skolpersonal vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga och motverka alla former av diskriminering och kränkande behandling. Tillsammans med eleverna ska läraren utveckla regler för arbetet och samvaron i den egna gruppen⁴.

Av granskningen framkommer att lärarna i begränsad utsträckning ser till att både pojkar och flickor vågar och vill delta i samtal inom ramen för undervisningen. Genom att synliggöra och motverka mönster som begränsar elevers lärande, val och utveckling kan undervisningen utvecklas. Skolans verksamhet ska vila på en demokratisk grund och respektera människors lika värde. Genom att ha ett förankrat förhållningssätt som främjar ett tillitsfullt klassrumsklimat där såväl flickor som pojkar vill och vågar yttra sig kan elevernas handlingsutrymme och demokratiska kompetens stärkas.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ger lärare förutsättningar att utveckla undervisningen för att främja ett öppet och tillitsfullt klassrumsklimat. Rektorn har ett särskilt ansvar för att både skolans utbildning och undervisning ska präglas av ett jämställdhetsperspektiv. Genom det systematiska kvalitetsarbetet finns möjligheten till ett kontinuerligt och aktivt arbete. Skolverket har material som kan användas i detta, se [Skolverket Stöd-i-arbetet Regler-och-förväntningar-på-elever-i-undervisningen](#) och [Skolverket Stöd-i-arbetet Aktivt-jämställdhetsarbete-i-skolan](#)

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att undervisningen behöver utvecklas inom området enligt följande:

- integrera frågor om intolerans, destruktiva jargonger och normer i undervisningen

I läroplanen anges att skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Utbildningen ska präglas av öppenhet och respekt för människors olikheter. Ingen ska i skolan utsättas för diskriminering som har samband med kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning, ålder eller funktionsnedsättning eller för annan kränkande behandling. Alla sådana tendenser ska aktivt motverkas. Intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism och hedersrelaterat våld och förtryck, ska förebyggas och bemötas med kunskap och aktiva insatser.⁵

Av granskningen framkommer att lärarna inte fångar upp och fördjupar frågor om uttryck för intolerans eller destruktiva jargonger i undervisningen, såsom

⁴ Lgr 22, avsnitt 2.1 Normer och värden, Riktlinjer

⁵ Lgr 22, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Förståelse och medmännisklighet

homofobiska uttryck. Genom att också arbeta aktivt med ett främjande och förebyggande arbete för jämställdhet kan skolan bidra till exempelvis elevers kunskaper om sina rättigheter, stärka elevernas förmåga att värna sin kroppsliga integritet gentemot vuxna och andra elever, och att lära sig att sätta ord på känslor och upplevelser.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn verkar för att undervisningen ska präglas av värdegrundsperspektiv. Inom ramen för undervisningen behöver frågor som rör jämställdhet och mänskliga rättigheter behandlas och fördjupas. Genom det systematiska kvalitetsarbetet finns möjligheten till ett kontinuerligt och aktivt arbete. Skolverket har material som kan användas i detta, se [Skolverket Leda-jämställdhetsarbete](#) samt [Skolverket Publikationsserier 2022 Främja förebygga upptäcka och åtgärda](#)

På Skolinspektionens vägnar

Beslutet har fattats av Anna-Carin Kostic, beslutsfattare.

Föredragande i ärendet har varit utredaren Sara Lidegran. I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredarna Robert Östberg och Ewa Mölleryd deltagit.

Bilaga 1: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Granskningens syfte

Syftet är att granska kvaliteten i de utvalda skolornas undervisning utifrån valda delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. I granskningen bedöms kvaliteten på undervisningen i förhållande till Skolinspektionens kvalitetskriterier.

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen inom det granskade området, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. Inom granskat område bedöms om skolan uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning.

Frågeställning 1

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck?

Kvalitetskriterier

Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning

Ämnesintegrerad undervisning ger eleverna en helhetsbild

Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Frågeställning 2

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter?

Kvalitetskriterier

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger

Elevdelaktighet

Bilaga 2: Författningsstöd

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer.⁶

Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.⁷ Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.⁸

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.⁹ Att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar innebär att det måste finnas kunskap hos såväl lärare och annan personal som hos elever om vad dessa värderingar och rättigheter innebär och hur de kan förverkligas.¹⁰

Vad gäller elevhälsans roll framgår det av skollagen att den främst ska vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas. Elevhälsans arbete ska bedrivas på individ-, grupp- och skolenhetsnivå och ske i samverkan med lärare och övrig personal.¹¹

Av läroplanens inledande delar framgår att skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Utbildningen ska präglas av öppenhet och respekt för människors olikheter. Det framgår vidare att alla tendenser till diskriminering eller kränkande behandling aktivt ska motverkas. Intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism och hedersrelaterat våld och förtryck, ska förebyggas och bemötas med kunskap och aktiva insatser. Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en

⁶ 26 kap. 20 § skollagen (2010:800).

⁷ 1 kap. 4 § skollagen.

⁸ 1 kap. 4 § skollagen.

⁹ 1 kap. 5 § skollagen.

¹⁰ Proposition 2009/10:165, *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*, s. 634.

¹¹ 2 kap. 25 § skollagen.

trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar.¹²

Skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana. Undervisningen ska vara saklig och allsidig. Alla som verkar i skolan ska hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och i läroplanen och ta klart avstånd från det som strider mot dem.¹³

Skolan ska aktivt och medvetet främja elevernas lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Skolan har också ett ansvar för att synliggöra och motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma deras föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska därför organisera utbildningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans samt prövar och utvecklar sin förmåga och sina intressen med samma möjligheter och på lika villkor oberoende av könstillhörighet.¹⁴

Det är inte tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Den ska utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar. Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar.¹⁵

Skolan ska aktivt verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för flickor och pojkar, kvinnor och män. I enlighet med grundläggande värden ska skolan också främja interaktion mellan eleverna oberoende av könstillhörighet. Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor. Skolan har ett ansvar för att eleverna återkommande under skolgången får möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer. Utbildningen ska därigenom främja alla elevers hälsa och välbefinnande samt stärka deras förutsättningar att göra medvetna och självständiga val. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för egna och andras rättigheter och förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer

¹² Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Förståelse och medmänsklighet.*

¹³ Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Saklighet och allsidighet.*

¹⁴ Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning.*

¹⁵ Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Rättigheter och skyldigheter.*

präglas av samtycke. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.¹⁶

I läroplanens andra del om övergripande mål och riktlinjer framgår att skolan aktivt och medvetet ska påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dem komma till uttryck i praktisk vardaglig handling i olika sammanhang.¹⁷ Avseende skolans mål uttrycks bland annat följande. Att varje elev ska kunna göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter. Att varje elev respekterar andra människors egenvärde samt deras kroppsliga och personliga integritet, tar avstånd från att människor utsätts för våld, förtryck, diskriminering och kränkande behandling samt medverkar till att hjälpa andra människor.¹⁸ Alla som arbetar i skolan ska i sin verksamhet bidra till att skolan präglas av jämställdhet och solidaritet mellan människor och att eleverna interagerar med varandra oberoende av könstillhörighet. Vidare ska alla som arbetar i skolan aktivt motverka diskriminering och kränkande behandling av individer eller grupper samt visa respekt för den enskilda individen och i det vardagliga arbetet utgå från ett demokratiskt och normmedvetet förhållningssätt.¹⁹

Läraren ska klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värdegrund och dess konsekvenser för det personliga handlandet. Vidare ska läraren öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem. Läraren ska synliggöra och med eleverna diskutera hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter samt hur könsmönster kan begränsa egna livsval och livsvillkor. Undervisningen ska av läraren planeras och genomföras så att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet. Läraren ska tillsammans med eleverna utveckla regler för arbetet och samvaron i den egna gruppen.²⁰

Skolan ansvarar för att varje elev efter genomgången grundskola kan använda sig av ett kritiskt tänkande och självständigt formulera ståndpunkter grundade på kunskaper och etiska överväganden samt har fått kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck.²¹

¹⁶ Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag*.

¹⁷ Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden*.

¹⁸ Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden, Mål*.

¹⁹ Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden, Riktlinjer*.

²⁰ Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden, Riktlinjer*.

²¹ Lgr 22, avsnitt 2.2 *Kunskaper, Mål*.

Läraren ska ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen. Läraren ska också organisera och genomföra arbetet så att eleven får möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang samt får möjligheter att arbeta ämnesövergripande.²²

Avseende elevernas ansvar och inflytande anges i läroplanen bland annat att läraren ska svara för att alla elever får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll samt se till att detta inflytande ökar med stigande ålder och mognad. Läraren ska verka för att eleverna oberoende av könstillhörighet får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen och även planera och utvärdera undervisningen tillsammans med eleverna.²³

Vad gäller rektorns ansvar framgår av läroplanen att rektor har inom givna ramar ett särskilt ansvar för att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen.²⁴

Läroplanen innehåller kursplaner för varje ämne.²⁵ Kursplanerna består av syfte och centralt innehåll samt kompletteras av betygskriterier eller kriterier för bedömning.

²² Lgr 22, avsnitt 2.2 *Kunskaper Riktlinjer*.

²³ Lgr 22, avsnitt 2.3 *Elevernas ansvar och inflytande, Riktlinjer*.

²⁴ Lgr 22, avsnitt 2.8 *Rektorns ansvar*.

²⁵ Lgr 22, avsnitt 5. *Kursplaner*.